

A. Sallaert

De Ommegang van Brussel in 1615

Doek, 124 x 385 cm,
niet gesigneerd of gedateerd,
Koninklijke Musea voor Schone Kunsten,
Brussel
tentoongesteld in het Stedelijk Museum
'Het Broodhuis', Brussel

Anthonis Sallaert of Sallaerts was een
Brussels schilder, geboren omstreeks 1590
en overleden in 1657/58. Aanvaard in 1613
als meester in de Gilde, werd hij in 1623
en 1648 verkozen als deken. Hij was een
leerling van Michel Bordeaux te Brussel.
A. Sallaert was vooral bekend om zijn gro-
te historische voorstellingen in de aard
van Rubens. Tevens ontwierp hij tekenin-
gen voor houtsneden die hij soms zelf ver-
vaardigde. Ook kartons voor tapijten wor-
den hem toegeschreven.

Litteratuur

A. Brunard, *Het Stadsmuseum van Brussel*,
Brussel, s.d. 80 pp;
L. van Puyvelde, *De ommegang te Brussel
in 1615 naar de schilderijen van Denijs
van Alsloot*, Koninklijke Vlaamse
Academie voor Taal en Letterkunde, Ver-
slagen en Mededelingen, 1958, nr 1-2.;
A. Marinus, *L'Ommegang du Sablon*, Le
Folklore Brabançon, VIII (1929) 46, 24 pp.;
J. Laver, *Isabella's Triumph*, London, The
Faber Gallery, 1947, 24 pp.;
M. de Maeyer, *Albrecht en Isabella in de
schilderkunst*, Brussel, 1955, pp 164, 264.

Ommegang was in de Middeleeuwen en later een optocht die door de straten van de steden trok. Deze optocht had een tweeledig karakter: godsdienstige voorstellingen wisselden af met profane groepen en uitbeeldingen.

Het voorrecht om in deze ommegang mede te gaan viel de gewapende gilden te beurt die in onze stedelijke instellingen een belangrijke rol speelden.

De stad Brussel kende vijf gilden: de Grote Voetbooggilde (1213), de Voetbooggilde van St.-Joris (1381), de Gilde van de Kruisboog (1422), de Kolveniersgilde (1477) en de Schermersgilde (1480).

Op 15 mei 1615 waren de aartshertogen Albrecht en Isabella aanwezig op de grote schutterswedstrijd ingericht door de Grote Kruisbooggilde. Ook de aartshertogin schoot naar de papegaai (namaakvogel), bevestigd aan het viering-torentje van de Onze-Lieve-Vrouwkerk van de Zavel. Wat ook de oorzaak ervan was, Isabella schoot de oppergaai en werd daardoor de koningin van de Gilde. Er werden grote feesten ingericht. Als bekroning van die manifestaties zou de jaarlijkse Ommegang van de Zavel met buitengewone luister uitgaan op 31 mei 1615.

Om dit feit voor het nageslacht te bewaren gaf de aartshertogin opdracht aan Denijs van Alsloot, haar hofschilder, in een reeks van acht schilderijen een reportage te maken van deze ommegang.

Uit archiefstukken blijkt dat er slechts zes werden gemaakt waarvan er vier bewaard zijn gebleven, nl. twee in het Pradomuseum te Madrid: de Ambachten en de Geestelijke Orden en de Geestelijkheid, en twee in het Victoria en Albertmuseum te Londen: de Gilden en de Wagens.

Oorspronkelijk had Isabella de schilderijen laten ophangen in haar kasteel te Tervuren. Kort na haar dood, in 1633, werden de schilderijen overgebracht naar Spanje.

Waarschijnlijk werd bij deze gelegenheid opdracht gegeven aan Antoon Sallaert kopiën te maken die nu bewaard worden in het Broodhuis te Brussel. Het ene doek stelt de Optocht der Ambachten voor (Pradomuseum), het andere de Gilden (Victoria en Albertmuseum).

De stoet der gilden defileert op de Grote Markt met als achtergrond het Broodhuis. Hier kunnen we goed zien hoe de Brusselse Grote Markt die door de beschieting van de Fransen in 1695 bijna gans vernield werd, er toen uitzag. De weergave van de stoet in een slingerbeweging is een procédé dat later in de volksprenten veel navolging gekend heeft.

De optocht vertrekt links boven en slingert zich in vier bochten over het plein. Naast uitbeelding van de gewapende gilden, zelf voorafgegaan door hun vaandels, treffen wij ook de speelse voorstellingen aan van hun respectievelijke patroonheiligen: reminiscenties aan de vroegere liturgische spelen. Bijna alle opstappenden dragen een buks. Beneden trekt de gilde van de Grote Kruisboog voorbij met aan haar hoofd het Bour-

gondisch vaandel. Volgt daarop (op de tweede rij) de St. Joriskilde waar-
van de banier gevoerd wordt door een ruiter in St. Joriskledij. Voor hem
uit wordt de draak gedragen die geleid wordt door een maagd. De ganse
derde rij is gewijd aan deze gilde. In de laatste slinger stappen de Scher-
mers op. Zij zijn vergezeld van St. Michiel die een duel met de duivel uit-
vecht. Verder zien wij St. Christoffel begeleid door een kluizenaar met
een lantaarn; hij is de patroon van de Kolveniers.

Het belang van dit schilderij is zeker niet te zoeken in zijn artistieke kwa-
liteiten - qua coloriet kan het de vergelijking met het werk van D. van
Alsloot niet doorstaan - maar wel in het sociologische aspect. Het geeft
ons een kijk op de feestviering in de zeventiende eeuw waarbij het an-
ders zo gewraakte klasseverschil aan kant werd gezet, op de waardig-
heid en de rol die de gilden en ambachten speelden in het openbare le-
ven, op de populariteit van de voor ons naïeve voorstelling van wonder-
dieren en allegoriën.

W. van Nespen
Conservator van de Oudheidkundige
Musea der Stad Antwerpen

A. Sallaert,
De ommegang van Brussel in 1615:
Optocht van de Gilden,
details:
de draak,
de vaandeldrager,
de narrenkar,
'Het Broodhuis', Brussel

pagina 24:
A. Sallaert,
Optocht van de Ambachten en optocht
van de Gilden,
'Het Broodhuis', Brussel

